DESPRE PIETROAIE ȘI CATEDRALE, DESPRE TALENTE ȘI TALANȚI

Autor: Silviu Man | 11 iulie 2022

Nu mai știu exact când și pe unde am dat peste o poveste excelentă. Poate-i din „Cercul mincinoșilor” sau poate-i din alt cerc.

Se zice că, demult, pe când piatra se spărgea „manual” (neexistând mașini extrem de eficiente care să facă asta în locul oamenilor, ca să-i scutească de efort și să-i arunce, în numele progresului, în șomaj sau recalificare și/sau depresie) – cineva se plimba printr-o carieră de piatră. Nu mai știu nici măcar dacă acest „cineva” era sculptor, responsabil cu protecția muncii sau pur și simplu un oarecare, dar asta oricum nu are nicio importanță. Ei bine, acest cineva vede trei muncitori care lucrau din greu și, neavând nimic mai bun de făcut, îi întreabă ce fac ei acolo mai exact, ca și cum lucrurile nu ar fi fost evidente (și poate că, de fapt, lucrurile nu sunt chiar evidente, nici măcar când e vorba de spart piatră):

Primul muncitor, încruntat și extenuat, îi răspunde: „ce să fac? Îmi rup spatele, îmi irosesc tinerețea, îmi epuizez puterile. În fiecare zi, nu fac decât să mă gândesc la odihnă. Sunt sătul.”

Al doilea muncitor, pe un ton indiferent, îi răspunde: „la mine e simplu, eu sparg piatră pentru bani. Cu banii pe care îi câștig de aici îmi întrețin familia. E greu dar, una peste alta, sunt mulțumit.”

Al treilea muncitor, însă, nici nu-l lasă să termine întrebarea și, oprindu-se doar puțin din lucru, îi răspunde zâmbind: *„eu construiesc o catedrală*! Și se întoarce imediat la ale lui.”

Sigur că povestea de mai sus poate fi citită într-o mie de feluri. Personal, îmi pare că farmecul ei stă în modul în care pune în scenă *scopul* pentru care lucrăm. Pentru primul muncitor, nu există niciun scop. Picat de nicăieri, muncește în gol spre niciunde. E absent față de muncă și, implicit, e absent față de el însuși. Dacă l-am întreba în registru

corporate „unde te vezi peste cinci ani?”, probabil că nu am scoate de la el mai mult decât un oftat – pentru că orice loc de muncă îi este, de fapt, indiferent. El nu are planuri, nici dorințe, nici satisfacții. Pentru el, munca este un calvar, iar asta face din el o victimă sigură, un omuleț fără formă, lichid, care poate fi turnat în orice recipient, o viețuitoare care poate face (în sensul de *to do*) orice, neputând să facă (în sensul de *to make*), de fapt, nimic.

Al doilea muncitor are un scop, scopul lui e firesc, iar ceea ce face el nu-i de disprețuit. Fire pragmatică, s-a adaptat la „piața muncii” pentru a-și întreține familia. Nu îi face o deosebită plăcere, nu trage din răsputeri, nu va fi „angajatul anului”. Drama lui nu ține de scopul activității sale, ci de contextul ei – e nevoit să lucreze departe de ai lui. Trebuie să cheltuiască mult timp și efort pentru a câștiga banii cu care să-și mențină familia pe linia de plutire. Aberația (dusă azi la extrem de tehnoglobalizare): trebuie să te desparți ca familia să rămână „împreună”. E nevoie ca tu să lipsești pentru ca lor „să nu le lipsească nimic”. Prețul pentru ca ei să fie aproape unul de altul se plătește în mii de kilometri de dor.

Spre deosebire de cel de-al doilea muncitor, cel de-al treilea are un scop intrinsec muncii sale. Sau mai bine zis, *este avut* de un scop. Umilul spărgător de piatră *participă* pe deplin, se lasă cotropit și e contopit cu scopul acesta cu mult mai mare decât el, iar bucuria lui nu va fi mai mică decât a arhitectului catedralei sau decât a episcopului care o va sfinți. Pentru el, efortul nu e povară, ci o formă activă de împlinire. Nu-și câștigă bucuria din altă parte, nu plătește prețul tristeții și nici al distanței. Iar dintre cei trei, e singurul care adulmecă viitorul – parcă și vede catedrala – iar asta deoarece e singurul care se bucură de prezent. E singurul care are un *rost.*[1] E singurul care *face carieră* – în sensul bun al cuvântului, nu în sensul dezumaniza(n)t de care am devenit atât de obsedați în zilele noastre.

Tot despre scop, carieră, participare și bucurie (și, evident, încă ceva în plus) e vorba și în cel mai complex text de „dezvoltare personală” din ultimele două mii de ani, denumit generic “Pilda talanților”:

> *„Aceasta este asemenea unui om care, plecând departe, şi-a chemat slugile şi le-a încredinţat avuţia sa: unuia i-a dat cinci talanţi, altuia doi, altuia unul, fiecăruia după puterea lui, şi a plecat. Îndată plecând cel ce primise cinci talanţi, a lucrat cu ei şi a câştigat alţi cinci talanţi. De asemenea, şi cel cu doi a câştigat încă doi. Iar cel care primise un talant s-a dus, a săpat în pământ şi a ascuns argintul stăpânului său. Şi după multă vreme a venit şi stăpânul acelor slugi şi s-a socotit cu ele. Şi apropiindu-se cel care primise cinci talanţi, a adus alţi cinci talanţi, zicând: Doamne, cinci talanţi mi-ai dat; iată alţi cinci talanţi am câştigat cu ei. Zisu-i-a stăpânul: Bine, slugă bună şi credincioasă, peste puţine ai fost credincioasă, peste multe te voi pune; intră întru bucuria domnului tău. Apropiindu-se şi cel care primise doi talanţi, a zis: Doamne, doi*

talanţi mi-ai dat; iată alţi doi talanţi am câştigat cu ei. Zisu-i-a stăpânul: Bine, slugă bună şi credincioasă, peste puţine ai fost credincioasă, peste multe te voi pune; intră întru bucuria domnului tău. Apropiindu-se apoi şi cel care primise un talant, a zis: Doamne, te-am ştiut că eşti om aspru, care seceri unde n-ai semănat şi aduni de unde n-ai răspândit şi, temându-mă, m-am dus de am ascuns talantul tău în pământ; iată, ai ce este al tău. Şi răspunzând stăpânul său, i-a zis: Slugă vicleană şi leneşă, ştiai că secer unde n-am semănat şi adun de unde n-am răspândit? Se cuvenea deci să dai argintul meu la zarafi şi eu, venind, aş fi luat ceea ce este al meu cu dobândă. Aşadar, luaţi de la el talantul şi daţi-l celui care are zece talanţi. Că tot celui ce are i se va da şi-i va prisosi, iar de la cel ce nu are se va lua şi ceea ce i se pare că are. Iar pe sluga cea netrebnică aruncaţi-o întru întunericul cel mai din afară. Acolo va fi plângerea şi scrâşnirea dinţilor." (Matei 25; 14-30)

Premisa ce se înțelege de la sine: ce avem, avem în dar. Propriu-zis, nu avem nimic *al nostru*, totul ni s-a dat, ni s-a *încredințat* – adică Dumnezeu merge pe încredere, nu cere factură, chitanță și autentificare la notar, ceea ce face ca singurul nostru răspuns posibil să fie acela de a-i întoarce încrederea.

Darul e mult, e enorm. „Dumnezeul-boier", cum îl numește Steinhardt, nu dă cu porția. Se știe că în vremea lui Hristos, talantul era o unitate de măsură care echivala cu cca. 60 de kg (dacă era din aur) sau cca. 30 de kg (dacă era din argint). Și, pentru că aici chiar „money talks", poate e de folos conversia pe care o face un autor american, James Wiggins: echivalentul modern al unui *singur* talant de aur de pe vremea lui Hristos ar fi de… 20,6 miliarde de dolari, iar al unuia din argint de „numai" 159 milioane de dolari. Doar pentru comparație, averea din 2022 a celui mai bogat om din lume echivalează cu numai vreo 10 talanți de aur (și ceva mărunțiș). Să reținem deocamdată că talantul e o *greutate* – ne vom mai întoarce aici.

Orice dar aduce cu sine anumite obligații, deci un dar de asemenea proporții trebuie să fie însoțit de o obligație pe măsură. Care ar putea fi acea obligație atât de formidabilă încât să însoțească darul? Nu poate fi, cred, decât o obligație care este simultan și un beneficiu (încă unul!), un „un dar peste dar". Risc un răspuns: e vorba de „obligația" de a servi bine.

Stop! O obligație poate fi beneficiu?! Există ceva bun în a fi supus, în a-ți fi restrânse anumite „drepturi"? Sigur, acest lucru este destul de greu de digerat…

– în lumea în care se repetă obsesiv mantra libertății (înțeleasă ca lipsă a oricărei responsabilități) și drepturilor (echivalate cu „lipsa obligațiilor");

– în lumea fixată pe Self(ie), pe Ego, pe I, pe Me, My și Mine[2]*;*

– în lumea în care detestăm supunerea față de oameni, dar ne lăsăm seduși de

tehnologie și de consum;

– în lumea în care disprețuim cu sete ierarhia, dar ne plac periculos de mult „influencerii”;

– în lumea în care idealul social este acela de a fi „leader” sau măcar „up to the top”.

… dar buna servire este ea în sine prilej de bucurie și împlinire, precum e la cel de-al treilea spărgător de piatră.

Totul devine mai simplu dacă înțelegem că celălalt sens al lui „a fi servitor” (din latinescul ***serviō**, servīre*) înseamnă „a fi devotat”. Prin urmare, nimic umilitor, nimic rușinos, nimic servil în a fi servitor. Sau cum strălucit o spune un personaj din filmul *La vita è bella* al lui Roberto Benigni: „You’re serving. You’re not a servant. Serving is a supreme art. God is the first servant. God serves men but he’s not a servant to men.”

Ce implică această bună servire pe care o îndeplinesc cu succes cele două slugi „bune și credincioase”? În primul rând, o anumită *grabă folositoare*. Slugile pleacă „îndată” să-și împlinească misiunea – nu e rost să piardă timpul, să facă analize SWOT, să-și conceapă strategii. Slugile „bune și credincioase” par să știe ce au de făcut dinainte de a fi trimise să înmulțească darul (poate că tocmai de asta Stăpânul le dăruiește mai mult decât celei de a treia?). Par să fie demult în poziția de start a atletului, așteptând doar pocnetul pistolului de început de cursă. Astfel, slugile „bune și credincioase” au *un ritm potrivit*, ele rezonând fidel cu voința Stăpânului. Și nu numai că rezonează fidel cu Stăpânul, dar fac ca și talantul să rezoneze. Talantul începe să se miște, pentru că el nu își capătă valoarea decât în mișcare, integrat în fluxul de dăruire-primire, tot așa cum sângele se mișcă prin vene și artere.

Cel ce nu înmulțește talantul este omul fără ritm, care *nu rezonează* nici la ceea ce i se dă, nici la ceea ce i se cere. Nu poate dărui, pentru că nu știe cum să primească. În loc de a fi un bun conducător de energie, el eșuează – rămâne o piedică stângace în contrast cu bogata armonie la care e chemat să participe. E semnificativ că *îngroapă* talantul; ca și cum ar fi îngropat un mort – prin definiție, cineva care nu mai poate avea nici un ritm. [3]

Al treilea servitor pleacă de la premisa unui Stăpân rău, absurd – *„te-am ştiut că eşti om aspru*”. Replica lui e deconcertantă. De unde „știa” asta? Și, până la urmă, cu ce ar putea fi afectată imensitatea darului de eventuala asprime a stăpânului? Ideea lui complet eronată – a Dumnezeului necruțător, care pedepsește arbitrar – e cauza unui cumul de vicii: frică, pasivitate, viclenie și neasumare a responsabilității. Cu alte cuvinte, toate aceste *neajunsuri* îl împiedică *să ajungă* să vadă darul ca dar, nu ca pe o povară de câteva zeci de kilograme.

Problema lui acută ține așadar de percepție, de citirea greșită a regulilor jocului prin

lentila prost calibrată a propriilor patimi. Nu știe să primească pentru că nu știe să privească. Nu există nicăieri acest detaliu, dar îmi închipui că acest nefericit, întrebat ce a făcut cu talantul, se uită doar în jos, absent, înspre pământul în care a îngropat prostește darul, nu înspre chipul Dăruitorului.

Îmi pare extrem de important că Stăpânul nu pedepsește fapta, ci spusele lui: „*Din* cuvintele *tale te voi judeca*” (Luca 19,22); până la urmă, Stăpânul e putred de bogat și, din afacerea aceasta, nu a pierdut de fapt nimic – sluga nu a fugit cu talantul și nici nu l-a risipit, ci l-a adus, de bine-de rău, înapoi. Pierderile Stăpânului sunt zero. Și atunci cum se justifică pedeapsa aceasta atât de dură? Risc un răspuns: Stăpânul nu pedepsește fapta, ci ceea ce stă la baza faptei – adică percepția deviată a slugii. Dacă fapta ar fi fost problema, deznodământul ar fi fost altul. Până la urmă, fapta poate fi reparată, slugii i s-ar putea acorda a doua șansă, poate ar putea pleca din nou „pe teren” pentru a-și lua revanșa. Și, mai mult ca sigur, un simplu și sincer „iartă-mă” ar fi fost de ajuns. Dar acel „iartă-mă” nu apare niciodată, nici măcar după mustrare; percepția slugii necredincioase cu privire la Stăpân rămâne neschimbată până la final! Nici măcar după mustrare, servitorul necredincios nu realizează prăpastia în care se află; nu pricepe că e la fel de greoi și inert ca pământul în care și-a îngropat darul.

Prin urmare, „pedeapsa” Stăpânului e în rezonanță (încă una!) cu percepția slugii. „Din cuvintele tale te voi judeca” – ceea ce ai spus este, de fapt, ceea ce ai perceput. Mi-ai pus eticheta de *om aspru* și ți-ai făcut din ea lentila prin care Mă vezi – deci nu mă pot arăta față de tine *decât* ca fiind aspru. Lentila ta e întunecată, așa că tu nu poți avea altă destinație decât bezna[4]. Noaptea minții tale nu rezonează cu Mine, ci cu întunericul „cel mai din afară”. Dacă Mi-ai fi greșit în faptă, te-aș fi iertat, pentru că fapta poate fi reparată. Dar Mi-ai greșit în duh și nu te pot ierta, pentru că tu însuți nu vrei să fii iertat, neînțelegând nici măcar pentru ce ar trebui să fii iertat. Astfel, pedeapsa ta nu este pedeapsă, ci doar consecința vederii tale deviate. Nu talantul s-a pierdut, ci tu te-ai pierdut – fiindcă ești închis, sec și amorțit.

Concluzia nu e deloc comodă: contrar a ce tot ni se spune în (post)modernitate, talantul/talentul nu e opțional, nu e ceva căruia să i te dedici doar în timpul liber, sub forma diluat-dulceagă a hobby-ului sau în cea sclipicioasă a „talent-show-urilor” TV. Cel mai rău lucru posibil e să îl îngropi. Dacă îl ai, înseamnă că ți s-a dat, iar dacă ți s-a dat, ești deja obligat să-l pui în mișcare, și nu oricum, ci în ritmul potrivit.

E crucial să nu trecem cu vederea acest detaliu: talantul/talentul nu e opțiune, ci o *greutate*, iar greutatea se îndură.[5]

Talentul e un pietroi imens din care trebuie să faci o catedrală. Zâmbind.

*

Așadar, adunând povestea celor trei spărgători de piatră cu parabola celor trei servitori, cum am putea cuprinde: înțelegerea corectă scopului + ritmul potrivit + bucuria de a servi, de a împlini și de a participa + darul de a înmulți darul + percepția bine ajustată a rostului tău în lume?

Din fericire, avem un cuvânt care le cuprinde pe toate: *vocație*. Din nefericire, „vocație” e un neo-arhaism. E unul dintre cuvintele pe cale de dispariție; precum zimbrul și tigrul bengalez, nu poate supraviețui într-un loc marcat de paradigma turbo-modernității, a defrișării semnificațiilor, a vitezei entropice și a confortului. De dragul diversității, probabil se vor mai păstra câteva „exemplare” autentice, dar „versiunile” vocației care vor mai circula vor fi cele mai ieftine și mai accesibile versiuni (acestea sunt cerințele pieței globale libere); azi ne agățăm de niște cuvinte pe care le-am deshidratat bine în prealabil, eliminând din ele tot sucul și sensul. Farmecul retro al vocației va egala nu peste mult timp farmecul radiourilor vechi și patefoanelor, pentru că mai nimeni nu va mai fi interesat de vocație, așa cum mai nimeni nu mai folosește radiouri vechi și patefoane.

Până atunci, este de ajuns să ne uităm în jur, în jungla concretului. Aproape fără excepție, vedem: muncitori fără vocație, pentru care casa pe care o construiesc e doar o „lucrare”, nu locul unde va trăi, va râde, va plânge și va muri o familie.[6] Medici fără compasiune, care văd în pacienți ceea ce văd mecanicii auto în mașinile pe care le repară: ansamble impersonale care, în esență, au nevoie de revizii și de piese de schimb. Funcționari opaci pentru care „contribuabilul” e doar un X care *trebuie* să alimenteze ecuația unui Sistem pe care nu l-a cerut și nu-l înțelege, până când ajunge, eventual, la pragul-limită al subzistenței. Programatori smulși din realitate, pentru care nu există oameni, ci doar cifre de integrat în algoritmi obscuri. Profesori nuli, prizonieri ai propriilor metode, incapabili de a realiza că rostul lor este să facă din niște oameni mici, oameni mari, iar oamenii mari nu se pot obține prin furajare. *Sales manageri* și publicitari pentru care celălalt este doar cel pe care trebuie să-l manipulezi, inundându-i existența cu produse și servicii de care tot tu trebuie să-l convingi (eventual cu studii științifice) că are nevoie. Și așa mai departe, din ce în ce mai departe de vocație.

Idealul societății globale eficiente către care galopăm încântați e negativul perfect al vocației: zero implicare în afara funcției și zero discernământ. Îți faci treaba și atât. Dacă ți se cere să faci altă treabă, faci altă treabă și atât. Job-urile se schimbă ușor, așa că orice e în afara sarcinilor tale *is not your job*. Totul e volatil – în condițiile date, e extrem de stresant să fii rigid; ai nevoie doar de adaptabilitate și de concentrare pe task-ul tău microscopic; lumea a devenit mult prea complexă – nu o poți înțelege și probabil că nu se va dezvolta nici o aplicație pe Android/iOS care să te ajute în acest sens.

Dar mai e ceva. Vocația – înainte de a dobândi sensul „profesional” (acest sens fiind atestat prima oară târziu de tot, prin 1550) – însemna pur și simplu *chemare*, adică

voicea cuiva (sau Cuiva) îndreptată către altcineva. Vocația era vocea a Ceva mult mai mare și mai cuprinzător decât tine. (Sună hollywoodian, știu, dar nu e vina Vocii și nici a mea, e vina Hollywood-ului care a ieftinit și acest adevăr până dincolo de clișeu).

Dacă scopul acestui text ar fi acela de „dezvoltare personală", ar trebui să urmeze vreo două sute de pagini lucioase cu tehnici prin care să-ți descoperi vocația (aceea deshidratată, raw, eco-friendly, de care am povestit mai sus), prin care să-ți întâlnești Sinele, „the real You" sau ceea ce ascuns atât de bine în tine încât nici măcar tu nu știi dacă există sau nu (dar eu știu, și contra unei sume simbolice cu minim trei zero-uri îți pot dezvălui câteva tehnici unice, eficiente, cu efect garantat în cel mai scurt timp).

Dar cum acest text nu este despre „dezvoltarea personală", scriu ceva mai puțin vandabil și mai puțin glamoros: *am senzația că pe locul din noi lăsat gol de Vocea evanescentă care ne chema pe nume: Tu, au rămas să se audă vocile învălmășite din You-tube.* E previzibil: noi nu mai vedem talentul ca talant, ca greutate, ca obligație – prin urmare, oricine are dreptul de a fi talentat și, în condițiile mediatice de azi, are dreptul de a-și expune talentul și de a-și câștiga cele 15 minute de celebritate (profeția din 1968 a lui Andy Warhol, depășită demult în epoca vlogging-ului). Nu e deloc ironic că într-o lume care vocația ca reper cultural se lichefiază, proliferează talent-show-urile…

Ce-ar fi de făcut? Nu am crezut niciodată în soluții globale, probabil pentru că nu există. Dar, în ceea ce ne privește pe fiecare dintre noi, luat în parte, e de presupus că dacă există o Voce care ne cheamă, cu siguranță ni se cere un răspuns. Ni se cere să ne vedem ca fiind răspunzători, adică ființe ale răspunsului. „Omul nu trebuie să se întrebe care e sensul vieții sale, ci mai degrabă să recunoască faptul că el este cel întrebat", scrie Viktor Frankl. Omul care răspunde Vocii este omul care a devenit *responsabil* pentru propria viață și pentru a celor din jur; este omul căruia i s-a încredințat talantul și care încearcă să-și facă din întreaga viață un „răspuns bun la înfricoșătoarea judecată".

A înțelege ce avem de făcut în și cu viața noastră ține, până la urmă, de cât de disponibili suntem să dăm răspunsurile cele mai bune Celui care întreabă, să-i întoarcem darul Celui care dă, să-L servim bine pe Cel care ne-a servit.

You are not a servant! You are serving!

Și-acum, înapoi la spart piatră.

Zâmbind.

NOTE

1. După cum povestește Noica în „Cuvânt împreună despre rostirea românească”, sensul material al cuvântului latinesc *rostrum* este acela de *deschidere*. Spărgătorul nostru de piatră are un rost pentru că spiritul său este deschis rostului, sensului mai mare al lucrării lui. Iar acest sens mai mare este, după cum încerc să ilustrez către final, o Rostire, adică o vorbire care pune în ordine. ↑

2. Este ironic faptul că modernitatea începe, simbolic, cu eliminarea poziției antropocentrice – a omului din centrul Universului, pentru ca, după câteva secole, să-l pună pe furiș la loc, în versiunea lui tehnologică – augumentată digital, înarmat cu un selfie-stick și cu o aplicație care-i asigură instant poziția de centru al Universului media: „(…) am întâlnit (selfismul) pretutindeni, în instanțe dintre cele mai diverse: oameni obișnuiți simțeau nevoia să se pună în centrul universului și atunci când aveau în spate o statuie a lui Gautama Buddha, dar și atunci când așteptau la coadă la KFC.“ (Brad Florescu în eseul Călătorie spre buricul pământului) ↑

3. O frumoasă interpretare teologică deja consacrată ar fi aceea că, îngropând talantul, a treia slugă rămâne blocată în cele pământești, fără a mai fi capabilă, fără a mai fi deschisă de a privi dincolo de ele, către rostul lor. ↑

4. σκότος – skótos – întuneric – termenul original grecesc are și sensul figurat, de întunecare morală. ↑

5. τάλαντον (talanton) derivă din τλαω (tlao) – care înseamnă literalmente „a îndura, a suferi”. Iar englezii traduc „a îndura” prin „to bear” – adică același verb folosit pentru „a rodi” (*to bear fruits*)! Nu poți rodi dacă nu înduri, iar ceea ce ți s-a dat să înduri este și ceea ce va da rod. Jules Renard intuiește excelent asta în *Jurnalul* său: „Talentul e o chestiune de cantitate. Talent nu înseamnă să scrii o pagină bună, ci 300. […] În literatură, contează doar «bivolii». Geniile sunt cei mai solizi, cei care ostenesc optsprezece ore pe zi fără să obosească. Gloria înseamnă un neîntrerupt efort.” ↑

6. De ce ar conta până la urmă viitorii locatari pentru cei care a căror treabă e să mânuiască bine bormașina, rindeaua și polizorul unghiular? Pentru că, după cum o spune Emmanuel Mounier: “Când oamenii nu mai visează la catedrale, ei nu mai ştiu să construiască nici frumoase mansarde”. Adică nu putem excela în mic, fără a fi țintit în prealabil către ceva mai măreț. Citatul e valabil atât în sens figurat, cât și în sensul propriu al celui mai modest șantier. ↑

Imagine: *Unsplash*